

Рівні технічного стану автомобілів та екологічної безпеки

Форнальчик Є.Ю., д-р техн. наук, Демчук І.А.

Національний університет «Львівська політехніка»

79013 Україна, м. Львів, вул. С.Бандери, 32

Сучасний прогрес автомобільного транспорту вкрай загострив проблему щодо систематичного і щодалі прогресуючого забруднення природного довкілля. Цьому сприяє тенденція на збільшення середнього віку автомобільних парків. Станом на 1.01.2011 р. середній їх вік становив 18,2 років, рік тому цей показник - 17,7 років. В Україні стрімко збільшується сегмент автомобілів старше 9 років. На сьогодні ця частка становить майже 70%. Така ситуація збережеться і надалі, оскільки вітчизняне автомобілебудування через економічну скруту не у змозі забезпечити стабільний розвиток.

Слід зазначити, що старі автомобілі є й джерелом підвищеної небезпеки, оскільки фізичні і хімічні процеси, що відбуваються в ньому призводять до збільшення кількості неполадок. Саме через несправний технічний стан транспортних засобів щорічно в Україні відбувається до 20% ДТП. Пояснення цьому – зменшення коефіцієнта безпеки автомобіля, що для нового автомобіля становить 1,0, для п'ятирічного – 0,7-0,8, для десятирічного – 0,4-0,5 [1]. Проте законодавством встановлено нормативний експлуатаційний термін служби автомобіля 8 років.

Тривала експлуатація транспортних засобів призводить до зміни їх технічного стану в цілому і регульованих параметрів двигуна внутрішнього згоряння (ДВЗ) зокрема. Токсичні викиди відпрацьованих газів двигунів ростуть швидше фізичного зносу і старіння автомобілів. Наприклад, тільки у перші 1-3 роки їх експлуатації можна підтримувати гранично допустимий рівень шкідливих викидів [2]. Подальше їх безконтрольне використання супроводжується погіршенням технічного стану у першу чергу двигунів,

зокрема систем паливоподачі, запалювання, газорозподільного механізму, спрацюванням деталей циліндро-поршневої групи, відкладенням нагару на стінки камери згоряння, збільшенням механічних втрат на тертя. До цього спричинюються погані дорожні та кліматичні умови, низька якість паливно-мастильних матеріалів. Не завжди якісне та, як правило, несвоєчасне технічне обслуговування і ремонт, брак сучасного обладнання та кваліфікованого персоналу не забезпечують нормативного рівня працездатності та справності автомобілів. Встановлено, наприклад [3], вплив основних несправностей ДВЗ на рівні викидів CO , C_mH_n , NO_x у відпрацьованих газах (ВГ) автомобілів та їх димності (табл.).

Крім цього на рівень токсичності ВГ впливає і тепловий стан двигуна. Температура охолодної рідини повинна підтримуватися на рівні $80-90^\circ\text{C}$, оскільки при цьому забезпечуються нормальні умови для сумішоутворення у камері згоряння. Його підвищення чи постійна робота двигуна в околі верхньої межі температур зумовлює, крім цього, інтенсифікацію зносу деталей та випаровування технологічних рідин. Отже, екологізація ДВЗ повинна включати й заходи щодо оптимального регулювання не тільки системи живлення, запалення, але й охолодження.

В автомобілях з бензиновим живленням двигуна, розрегулювання паливоподачі підвищує токсичність викидів на 30 - 40%, розрегулювання систем запалювання - на 25 - 30%, зношування механічної частини двигуна - на 20 - 25%, трансмісії і ходової частини - на 15% [2]. Серед усіх впливів на перевищення викидів оксиду вуглецю у ВГ – це порушення регулювань у системі живлення. В результаті гранично допустимі межі його у повітрі можуть бути перевищені на 70% і більше.

Вплив основних несправностей ДВЗ на рівні викидів CO , C_mH_n , NO_x та димність ВГ автомобілів

	Несправності	Зміна рівнів викидів шкідливих речовин, %			Димність	Зміни витрати палива, %
		CO	C _m H _n	N O _x		
БЕНЗИНОВІ ДВИГУНИ	Неправильне регулювання паливної апаратури	+(5...20)	+(5...25)	-25; +25	+(25...100)	-(5...25)
	Порушення кута випередження впорскування палива	+(5...50)	+25	-100; +100	-25; +50	+(5...25)
	Спрацювання двигуна	+50	+100	-25	+100	+15
	Несправність форсунки	+(25...50)	+(50...100)	-25	-25; +25	+(10...20)
	Захаращення повітряного фільтра або підвищення опору випускного тракту ВГ	+(50...100)	+(50...100)	-50	+100	+15
ДИЗЕЛІ	Неправильне регулювання дозаторів паливної апаратури	+(100...300)	+(10...100)	-(15...35)		+(3...100)
	Порушення кута випередження запалювання	-50; +10	-300; +50	-50; +100		+(10...200)
	Спрацювання двигуна	+(10...50)	+(10...50)	-(5...30)		+(5...15)
	Несправність свічок запалювання	+(50...100)	+(10...900)	-50; +10		+(10...15)

У дизелях практично будь-яка несправність паливоподачі впливає на витрату палива та димність. Наприклад, збільшення циклової подачі понад номінальну на 25% підвищує димність відпрацьованих газів на 40%, знос деталей паливної апаратури призводить до перевитрати палива на 8-10%, димності - на 20-30% [2].

У зв'язку з не належним державним супроводом робіт з переробки та утилізації відходів, загострюється проблема забруднення природного довкілля зношеними шинами, відпрацьованими технологічними рідинами, акумуляторними батареями тощо.

Для описаної ситуації з особливостями автомобілізації в Україні і всезростаючими негативними наслідками, які у першу чергу порушують

екологічний баланс довкілля, розв'язання проблеми гармонійного співіснування елементів системи «автомобіль-довкілля-людина» можливе за таких умов:

- автовиробникам у проектуванні нових моделей автомобілів потрібно враховувати їх екологічність на рівні європейських стандартів, максимально використовуючи досягнення наукового поступу, зважаючи і на сучасні технології виробництва палива і мастильних матеріалів;

- вдосконалення планово-запобіжної системи технічного обслуговування та ремонту автомобілів на основі періодичної діагностики їх технічного стану; розроблення та прийняття державної концепції утилізації автомобілів та їх конструктивно-технологічних елементів та узаконення обов'язків за відповідними державними службами щодо регулярного екологічного контролю транспортних засобів і природного придорожного довкілля.

1. Утилізація автомобілів [Електронний ресурс] / В.А. Кищун // Машинознавство. Режим доступу: <http://nuwn.rv.ua/metods/asp/vd/v414>.

2. Агуреев И.Е. Конспект лекций дисциплины «Транспортная экология» / И.Е. Агуреев. – Тула, 2008. – 156 с.

3. Марченко А.П. Двигуни внутрішнього згоряння: Серія підручників у 6 томах. Т. 5. Екологізація ДВЗ / А.П. Марченко. – Харків: Прапор, 2004. – 360 с.